

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК УЧИТЕЛІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ У США

Статтю присвячено питанню професійного розвитку вчителів у США. Розглянуто основні шляхи професійного розвитку. Проаналізовано проблеми, що виникли у цій сфері.

Ключові слова: *вчитель, професійний розвиток, США, взаємностереження.*

Соціально-економічні та культурні зміни, які відбуваються у сучасному світі, висувають перед педагогічною освітою України нові завдання. Суспільство потребує творчих, відповідальних, інтелектуально розвинутих фахівців, здатних працювати в сучасній школі, готових до всіх видів діяльності спеціалістів нової генерації. Завдання щодо постійного професійного розвитку вчителів відображено в таких державних документах, як Закони України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Національна доктрина розвитку освіти України XXI століття, “Концепція педагогічної освіти”, Державна програма “Учитель”. Згідно з вищезазначеними документами, в Україні повинен забезпечуватися прискорений, випереджальний інноваційний розвиток освіти, а також мають створюватися умови для розвитку, самоствердження та самореалізації особистості протягом життя. У цьому контексті корисним буде розглянути досвід професійного розвитку вчителів зарубіжних країн, зокрема США.

Мета статті – проаналізувати шляхи професійного розвитку вчителів шкіл у США.

Поняття “розвиток” (development) в англomовній психології має таке тлумачення: “Поступальний процес, при якому структури і функції, які визначають особистість людини, поступово еволюціонують від біологічної зрілості до його взаємодії із середовищем” [4, с. 107].

Поняття “професійний розвиток” є похідним від категорії “розвиток” та, як правило, пов’язане з онтологічними засадами, специфікою ставлення людини до професії, історичним підґрунтям.

Психологічний словник дає таке визначення поняття “професійний розвиток”: процес соціалізації, що відбувається в онтогенезі людини, котрий спрямований на присвоєння нею різних аспектів світу праці, зокрема професійних ролей, професійної мотивації, професійних знань і навичок [3].

Основною рушійною силою професійного розвитку є прагнення особистості до інтеграції у соціальний контекст на основі ідентифікації соціальними групами й установами. У різних культурно-історичних та біографічних умовах це прагнення виявляється в орієнтаціях на різні професійні сфери, що характеризуються різними знаряддями праці (горизонтальна орієнтація), та на різні кваліфікаційні рівні, котрі зумовлені обсягом і якістю загальної та професійної освіти [3].

Російський педагог В. Машин розглядає професіоналізацію як один із центральних процесів розвитку людини у зрілому віці, який спрямований не стільки на засвоєння фіксованого обсягу професійних дій, скільки на перетворення самого суб’єкта діяльності [2].

О. Щотка пов'язує особистісний розвиток людини з її професійним становленням. На її думку, професійне становлення – це динамічний багаторівневий процес, який охоплює значний період життєвого шляху і не зводиться лише до професійного навчання. Перехід до наступної стадії впливає з попередньої та супроводжується виникненням у суб'єкта ряду суперечностей [1].

Американські педагоги під професійним розвитком у широкому сенсі розуміють розвиток особистості в контексті виконання професійних ролей [8, с. 11]. Професійний розвиток учителів А. Глетхорн (A. Glatthorn) визначає як професійне зростання, якого досягає педагог у результаті систематичного поглиблення власного досвіду [6, с. 41]. На цьому етапі розвитку педагогічної думки в англійських країнах, зокрема США, використовується саме термін “професійний розвиток” (professional development), який є ширшим за поняття “кар'єрний розвиток” (career development), що означає зростання, просування педагога в кар'єрі, отримання вищої посади, і “підвищення кваліфікації” (staff development), під яким розуміється організація формальних курсів та програм для розвитку викладачів [6, с. 41]. Професійний розвиток включає як формальні форми (наприклад, відвідування семінарів, курсів, наставництво тощо), так і неформальні (вивчення літератури з проблем навчання і викладання, неформальне спілкування з колегами тощо) [8, с. 11]. Зазначимо, що професійний розвиток охоплює всі цикли професійного становлення викладача, починаючи від підготовки в межах магістерської чи докторської програми і закінчуючи самоосвітою [9, с. 13–14].

Отже, професійний розвиток зазвичай розглядається як процес, що спрямований на підвищення кваліфікації шляхом формального чи неформального навчання. Професійний розвиток має бути пов'язаний з потребами самої особистості та відповідати ситуації, що склалася в суспільстві й освіті.

До неформальних форм і видів професійного розвитку, як правило, зараховують спілкування учителів щодо проблем навчання та виховання, взаємовідвідування тощо. Проте, як зазначає Департамент освіти Сполучених Штатів (United State Department of Education – USDE), специфіка роботи американських учителів, завантаженість аудиторною роботою не сприяє частим контактам колег, і навіть коли виникають професійні проблеми, молоді вчителі не завжди консультуються зі своїми наставниками [7, с. 128].

Час є каменем спотикання для ефективного професійного спілкування. Тому в школах заздалегідь планується проведення дискусій з різноманітних освітніх проблем.

Ще однією популярною неформальною формою професійного розвитку вчителів є взаємовідвідування і взаємоспостереження. Ця форма підвищення кваліфікації викладачів сприяє розвитку їхньої професійної майстерності та дає змогу конструктивно обмінятися досвідом з колегами. Причому вона є корисною як для молодих, так і для досвідчених педагогів. Викладачі-початківці опановують досвід у процесі відвідування занять, а досвідчені колеги, з одного боку, можуть виявити сильні та слабкі сторони діяльності молодого спеціаліста, а з іншого – запозичити щось корисне і цікаве для себе.

Взаємоспостереження – це шлях, за допомогою якого члени педагогічного колективу можуть обмінятися ідеями щодо навчання та оцінювання учнів.

Підкреслимо, що взаємоспостереження – це не контроль або критичне оцінювання викладацької діяльності педагогів. Воно розглядається як система підтримки та засіб професійного розвитку вчителів [1, с. 196].

До формальних форм професійного розвитку відносять здобуття магістерського (рідше докторського) ступеня, курси (програми) підвищення кваліфікації, методичні семінари, наукові конференції, підтримка молодих спеціалістів, отримання сертифікатів різного рівня тощо.

У 2009 р. Л. Дарлінг-Хаммонд (L. Darling-Hammond) та її колеги провели дослідження щодо стану й шляхів удосконалення професійного розвитку вчителів у США та за кордоном, за результатами якого подали звіт [5; 10].

Було встановлено, що постійний та інтенсивний професійний розвиток учителів впливає на навчальні досягнення учнів. Учні також отримують користь від тісної та плідної співпраці вчителів.

Ефективний професійний розвиток має бути інтенсивним, постійним та пов'язаним з практикою, фокусуватися на змісті певних навчальних дисциплін. Ефективність професійного розвитку також залежить від співпраці вчителів різних шкіл. Однак, як зазначено у доповіді, більшість учителів США не мають доступу до професійного розвитку, який би відповідав зазначеним критеріям.

Було підраховано, що в середньому для ефективного покращення свого професійного рівня вчителю необхідно офіційно виділяти принаймні 50 год на рік. Американські вчителі мають значно менше. Згідно з результатами Національного опитування шкільного персоналу (National School and Staff Survey – SASS), більшість американських учителів (57%) офіційно отримали 16 год на професійний розвиток за 12 місяців, 23% – 33 год. Підтримка вчителів у їхньому професійному розвитку варіюється залежно від школи та штату. Найбільш активними у професійному розвитку вчителів є такі штати, як Арканзас, Коннектикут, Нью-Хампшир, Вермонт.

Учителі американських шкіл зазначають, що вони мало співпрацюють щодо укладання навчальних програм, вироблення стратегій покращення навчання та викладання тощо. У зв'язку із цим близько 75% учителів загальноосвітніх шкіл не відчують впливу на важливі рішення, що стосуються навчальних програм, оцінювання учнів тощо.

Американські вчителі беруть участь у традиційних формах професійного розвитку. Так, 9 із 10 вчителів беруть участь у конференціях або семінарах. Близько 36% закінчують курси підвищення кваліфікації, 22% використовують у своєму професійному розвитку таку форму, як взаємостереження та взаємовідвідування.

Сучасні вчителі серед основних бажаних пріоритетів професійного розвитку зазначають таке: зміст навчання (23%), управління класом (18%), використання новітніх освітніх технологій при викладанні (14%), навчання студентів з особливими потребами [5, с. 5–6].

Процес адаптації спеціаліста-початківця є важливим у будь-якій галузі, і школа не є винятком. Тому ще однією важливою формою професійного розвитку вчителя є так звані програми вступу в професію (induction program). Ця програма являє собою сплановану, систематичну та постійну підтримку молодого фахівця протягом першого року роботи в школі. Вищезазначена програма має за мету особистісний і професійний розвиток, підтримку та професійний діалог з моніторингом й оцінюванням діяльності відповідно до професійних стандартів.

Висновки. Таким чином, останнім часом проблема професійного розвитку американських учителів стала розглядатися все частіше. Вже зроблені певні кроки щодо його вдосконалення. Наприклад, Національною радою з розвитку пер-

соналу (the National Staff Development Council – NSDC) було розроблено стандарти професійного розвитку вчителів. Ці стандарти були укладені разом із 17 професійними асоціаціями й організаціями, вони прийняті та чинні у 40 штатах [10]. Проте ще залишилося чимало проблем, які потребують кваліфікованого вирішення.

Список використаної літератури

1. Бельмаз Я.М. Професійна підготовка викладачів вищої школи у Великій Британії та США : монографія / Я.М. Бельмаз. – Горлівка : ГДППМ, 2010. – 304 с.
2. Воляннюк Н.Ю. Профессиональное развитие субъекта деятельности [Электронный ресурс] / Н.Ю. Воляннюк. – Режим доступа: <http://lib.sportedu.ru/books/hxri/2003#21p37-47.htm>.
3. Психологический словарь. Профессиональное развитие [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psi.webzone.ru/st/315300.htm>.
4. Сегеда Н.А. Зміст креативно-акмеологічного підходу до вивчення феномену професійного зростання викладача вищої школи / Н.А. Сегеда // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Х., 2009. – № 4. – С. 106–110; Психоаналитические термины и понятия: словарь / под ред. Барнесса Э. Мура и Бернарда д. Файна. – М. : Класс, 2000. – 171 с.
5. Darling-Hammond L. Professional learning in the learning profession: A status report on teacher development in the United States and abroad / L. Darling-Hammond, R.C. Wei, A. Andree, N. Richardson, S. Orphanos. – Stanford University Press, 2009. – 36 p.
6. Glatthorn A. Teacher development / A. Glatthorn // Anderson L. (Ed.) International encyclopedia of teaching and teacher education (second edition). – London : Pergamon Press, 1995.
7. U.S. Department of Education. National Center for Education Statistics. America's teachers: Profile of a profession. – Washington, DC, 1993.
8. Villegas-Reimers E. Teacher professional development: an international review of the literature / E. Villegas-Reimers. – International Institute for Educational Planning, UNESCO, 2003. – 196 p.
9. Wallance J. Supporting the first year experience / J. Wallance // Series 4. – LTSN, 2003. – 24 p.
10. Wei R.C. Professional learning in the learning profession: A status report on teacher development in the United States and abroad / R.C. Wei, L. Darling-Hammond, A. Andree, N. Richardson, S. Orphanos. – Dallas, TX : National Staff Development Council, 2009. – 152 p.

Стаття надійшла до редакції 23.11.2012.

Бельмаз Я.Н. Профессиональное развитие учителей общеобразовательных школ США

Статья посвящена вопросу профессионального развития учителей в США. Рассматриваются основные пути профессионального развития учителей. Анализируются проблемы, которые возникли в данной сфере.

Ключевые слова: *учитель, профессиональное развитие, США, взаимонаблюдение.*

Belmaz Y. Professional Development of Secondary School Teachers in the USA

The article deals with the issue of professional development of teachers in the USA. The basic ways of professional development of teachers are examined. The existing problems in this sphere are analysed.

Key word: *teacher, professional development, USA, peer observation.*